

SUMMARY REPORT

รายงานสรุปผลการประชุม การสัมมนาหรือกิจกรรมแลกเปลี่ยนทางวิชาการ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทูตและการต่างประเทศให้แพร่หลาย

ฉบับที่ 1/2562 | พฤศจิกายน 2562

การหารือ ISC Young Scholars Roundtable (YSR) ครั้งที่ 1

หัวข้อ “Review of Current Geopolitical Landscape”

วันที่ 15 พฤศจิกายน 2562 ห้องประชุม 3 กระทรวงการต่างประเทศ

สารบัญ

1. การแข่งขันทางอำนาจระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน.....	1
2. บทบาทของจีน.....	2
3. บทบาทของรัสเซีย.....	3
4. บทบาทของไทยในบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างประเทศ.....	3
5. ประเด็นอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการระหว่างประเทศ.....	4

ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ (ISC) ได้จัดการหารือ ISC Young Scholars Roundtable (YSR) ครั้งที่ 1 ในหัวข้อ “Review of Current Geopolitical Landscape” เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2562 ณ ห้องประชุม 3 กระทรวงการต่างประเทศ สรุปได้ดังนี้

1. การแข่งขันความเป็นมหาอำนาจระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน

ในปัจจุบัน การแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนมีความรุนแรงมาก ซึ่งอาจกลายเป็นสงครามเย็นที่ไม่ได้มาจากการแข่งขันทางอุดมการณ์ (ideology) หากแต่เป็นเรื่องการแข่งขันทางอำนาจโดยเฉพาะอำนาจทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ซึ่งอาจกลายเป็นเส้นแบ่งระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ทั้งนี้ ความรุนแรงของการแข่งขันมิให้เห็นชัดเจนในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยการที่ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ ไม่มาร่วมการประชุมสุดยอดอาเซียน-สหรัฐอเมริกา เมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2019 สะท้อนว่าสหรัฐอเมริกาไม่ต้องการเล่นตามกติกาภูมิภาคในปัจจุบันที่มีอาเซียนเป็นศูนย์กลาง (ASEAN Centrality)

ปธน. ทรัมป์ ขึ้นดำรงตำแหน่งด้วยนโยบายปกป้องคนอเมริกัน มีนโยบาย “อเมริกาต้องมาก่อน (America First)” ซึ่งทำให้เกิดกระแสชาตินิยมและการต่อต้านจีน (anti-China) ในหมู่ประชาชนอเมริกัน มีการเลือกใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการดำเนินการทางการทูตซึ่งอาจบังคับให้ประเทศในภูมิภาคต้องเลือกข้างเหมือนสมัยสงครามเย็น ทั้งนี้ การแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน เป็นการถ่วงดุลกัน สหรัฐอเมริกาตระหนักดีว่าจีนจะเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจของโลก สหรัฐอเมริกาจึงต้องดำเนินการสกัดกั้นอิทธิพลจีน

สหรัฐอเมริกามองว่า จีนคือภัยคุกคามต่อความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาโดยตรง มีการกล่าวว่า จีนต้องการเปลี่ยนสถานะของตัวเองเป็นมหาอำนาจโลก สหรัฐอเมริกาจึงให้ความสำคัญแก่นโยบาย Free and Open Indo-Pacific (FOIP) โดยใช้ความร่วมมือทางทหารและสงครามการค้าในการจัดการกับอิทธิพลจีน นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกายังได้ยกเลิกสนธิสัญญาองค์การกำลังนิวเคลียร์พิสัยกลาง (Intermediate-Range Nuclear Forces Agreement: INF) ที่มีกับรัสเซีย เพื่อให้ญี่ปุ่นกับออสเตรเลียซึ่งเป็นพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาสามารถติดตั้งระบบขีปนาวุธนี้

การดำเนินการดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาก็ให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าสหรัฐอเมริกจะไม่ถอนตัวจากภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก แต่จะเล่นเกมตามแบบของตน และจะไม่สนใจกรอบหรือกติกาใด ๆ ที่ประเทศในภูมิภาคโดยเฉพาะอาเซียนพยายามสร้างขึ้น ซึ่งนโยบายของสหรัฐอเมริกาอาจเป็น “ปฏิกิริยา (reaction)” ต่อ Rise of Non-West หรือการเกิดขึ้นของกลุ่มประเทศที่ไม่ใช่ตะวันตก ซึ่งกลุ่มประเทศเหล่านี้มีการกำหนดกติกาขึ้นใหม่ดังเห็นได้จากพัฒนาการของกลุ่มประเทศ BRICS และการสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งระหว่างจีนกับรัสเซียที่ร่วมมือกันสร้างกติกาใหม่ในเอเชียกลางในรูปแบบความร่วมมือในกรอบองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organisation: SCO) และความริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative: BRI) ในเอเชียกลาง หรือสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Union: EEU) ในภูมิภาคยูเรเชีย

2. บทบาทของจีน

จีนมีการเปลี่ยนแปลงระบบผู้นำที่ให้ สี จิ้นผิง สามารถดำรงตำแหน่งได้มากกว่าสองสมัย อาจเป็นเพราะมีประเด็นในประเทศและต่างประเทศ ที่จีนต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ จีนตั้งเป้าว่า ใน ค.ศ. 2049 ซึ่งเป็นปีที่สถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนครบ 100 ปี จีนจะต้องประสบความสำเร็จกับ National Rejuvenation หรือการพลิกฟื้นประเทศชาติขึ้นมาใหม่ จะเห็นว่า นับแต่นี้จนถึงปีดังกล่าว จีนจะเอาจริงเอาจังต่อกรณีไต้หวัน โดยเน้นการรวมชาติให้สำเร็จ ตลอดจนบรรลุการครอบครองทะเลจีนใต้ ซึ่งจะต้องมีการยอมรับว่าเป็นของจีน เป็นไปได้ว่าหากทุกประเทศที่อ้างสิทธิ์ในทะเลจีนใต้ต่างยอมรับว่าดินแดนเหล่านี้เป็นของจีน จีนก็จะเล่นบทบาทเป็น “จักรพรรดิที่ใจดี” และยินยอมให้ใช้ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจร่วมกันในทรัพยากรธรรมชาติที่คาดว่าจะมีอยู่ในเขตพิพาท การดำเนินการนี้จึงสะท้อนเรื่อง National Rejuvenation คือความยิ่งใหญ่ของจีนในสมัยโบราณ

จีนเป็นประเทศเศรษฐกิจขนาดใหญ่ มีอัตราการเติบโตของประชากรอย่างมาก จีนมีปัญหาการขาดแคลนพลังงาน ซึ่งต้องนำเข้าจากดินแดนที่ต้องผ่านเขตอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา จีนจึงต้องแสวงหาความมั่นคงของเส้นทางการขนส่งพลังงาน นอกจากนี้ จีนยังมองว่าทะเลจีนใต้จะเป็นแหล่งอาหารให้แก่ประชากรที่มีมากมหาศาลของจีน ปธน. สี จึงต้องสร้างความชอบธรรมในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ในภูมิภาคอื่น ๆ จีนยังไม่มีนโยบายก้าวร้าวเท่าใดนัก แต่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และทะเลจีนใต้ เป็นเสมือนหลังบ้านของจีน จีนจำเป็นต้องรักษาเขตอิทธิพลของตนไว้

ทั้งนี้ จีนมีความกลัว 3 เรื่อง ได้แก่ (1) กลัวความเหลื่อมล้ำระหว่างภาคตะวันออกกับตะวันตก จึงได้สร้างทางรถไฟเชื่อมมณฑลต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง (2) กลัวเรื่องการขาดแคลนพลังงานเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ จึงต้องมีความร่วมมือกับหลาย ๆ ประเทศ โดยเฉพาะในเอเชียกลาง และ (3) กลัวเรื่องการแบ่งแยกดินแดน

3. บทบาทของรัสเซีย

ควรติดตามสถานการณ์ในรัสเซียอย่างใกล้ชิด รัสเซียได้แก้รัฐธรรมนูญที่ทำให้ปูตินสามารถเป็นประธานาธิบดี ได้มากกว่าสองสมัย ปัจจุบัน รัสเซียมีปัญหาถูกคว่ำบาตรจากตะวันตกในเรื่องไครเมีย และการส่งออกพลังงานเป็นแบบปฐมภูมิ ไม่ได้มีการแปรรูปเป็นอุตสาหกรรม ลักษณะประชากรก็ส่งผลต่อการเมืองภายในประเทศ คนรุ่นเก่ายังให้ความสำคัญแก่ความมั่นคง หากแต่คนรุ่นใหม่อยากมีเสรีภาพมากขึ้น

ตั้งแต่รัสเซียถูกคว่ำบาตร ได้มีท่าทีที่แข็งกร้าวมากขึ้น การเป็นมหาอำนาจของรัสเซียเน้นเขตอิทธิพลของตนเองในภูมิภาคยูเรเชีย และมีความร่วมมือที่แน่นแฟ้นกับจีน นอกจากนี้ รัสเซียยังพยายามขยายเขตอิทธิพลของตนไปที่ตะวันออกกลาง ที่ซีเรีย ตุรกี และอิหร่าน โดยพยายามเป็น broker หรือผู้ประสานงานในภูมิภาคนี้

4. บทบาทของไทยในการเปลี่ยนแปลงของบริบทการเมืองระหว่างประเทศ

การจะวิเคราะห์แนวทางการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจำเป็นต้องเข้าใจว่าสหรัฐอเมริกา กับจีนมีปัญหากันเรื่องใด และเรื่องใดที่ทั้งสองประเทศสามารถร่วมมือกัน ซึ่งจะทำให้ไทยสามารถกำหนดท่าที และนโยบายต่างประเทศได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ การทูตของไทยควรปรับให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก โดยอาจใช้การทูตรูปแบบใหม่ ๆ เช่น การทูตภาคพลเมือง (Citizen Diplomacy) ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศควรมีปฏิสัมพันธ์กับภาคส่วนต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ นอกจากนั้น ไทยอาจจะต้องมีท่าทีที่ชัดเจน และบทบาทมากขึ้นในประเด็นระหว่างประเทศหลาย ๆ เรื่อง

ประเทศไทยเป็นประเทศขนาดกลางจึงต้องรักษาสมดุลในสภาพการแข่งขันระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน เป็นการรักษาสมดุลเพื่อความอยู่รอด ความมั่นคง และความยั่งยืน (survival, security and sustainability) ไทยไม่ควรเลือกข้าง แต่ต้องมีท่าทีที่ชัดเจนในแต่ละเรื่อง เช่นการแข่งขันในเอเชียแปซิฟิกระหว่างสหรัฐอเมริกากับ

จีน ไทยสามารถผลักดันท่าที่เป็นกลางได้ เนื่องจากอาเซียนได้รับรองเอกสาร ASEAN Outlook on Indo-Pacific (AOIP) เพื่อเป็นท่าทีในภูมิภาคแล้ว และไทยควรจะยึดเป้าหมายหรือผลลัพธ์ปลายทางว่าประโยชน์ของเราคืออะไร เพื่อผลักดันประโยชน์ของไทยให้เกิดขึ้นให้ได้

5. ประเด็นอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการด้านการต่างประเทศ

ในเรื่อง soft power แม้ว่าจีนรุกเรื่องการส่งออกทางวัฒนธรรม มีการใช้ soft power เป็นเครื่องมือในการโน้มน้าวคน แต่ประชาชนในประเทศต่าง ๆ ยังคงมองว่าเป็นการดำเนินการโดยรัฐบาลจีน และยังไม่ไว้วางใจจีน แต่หากต้องยอมรับจีน เนื่องจากเหตุผลด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้ สหรัฐอเมริกายังคงเป็นผู้นำในเรื่อง soft power และญี่ปุ่นสามารถใช้ soft power ได้ดีกว่าจีน แต่ญี่ปุ่นยังไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะยังไม่สามารถก้าวข้ามกรณีประวัติศาสตร์ไปได้

การเกิดประชานิยม (Populism) และชาตินิยม (Nationalism) ในหลายประเทศนั้น เป็นผลจากการต่อต้านโลกาภิวัตน์ (anti-globalization) เนื่องจากประชาชนได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจและประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำอย่างรุนแรง ดังนั้น สหประชาชาติจึงได้พยายามส่งเสริม SDGs ซึ่งไทยได้ส่งเสริมเรื่องนี้ผ่าน SEP for SDGs การให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง และการไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง